

**Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г.Короленка**

**Кафедра географії та
краєзнавства**

**ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНИХ ПОДОРОЖЕЙ ТА
ЕКСКУРСІЙ**

(шифр і назва навчальної дисципліни)

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
підготовки бакалавра**

(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

Галузь знань: 0102 Фізичне виховання, спорт і здоров'я

(шифр і назва напрямку підготовки)

Напрямок: 6.010201 Фізичне виховання

(шифр і назва спеціальності)

підготовки бакалавра

(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

(шифр і назва напрямку підготовки)

Напрямок: 6.020101 Культурологія

(шифр і назва спеціальності)

Укладач –
кандидат педагогічних наук,
доцент
Мащенко О.М.

ББК:75.8я73
УДК:338.48-32

М Мащенко О.М.

38 Організація туристичних подорожей та екскурсій. Методичні рекомендації до самостійної роботи для студентів напрямків підготовки бакалавра 6.010201 Фізичне виховання та 6.020101 Культурологія.– Полтава: ПНПУ, 2016. – 18 с.

Рецензенти:

Шуканов Павло Васильович – доктор географічних наук, професор кафедри туристичного та готельного бізнесу Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Єрмаков Вячеслав Володимирович – кандидат географічних наук, доцент кафедри географії та краєзнавства Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка

Рекомендовано до друку Вченою радою Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка

Протокол № від 24.11.2016 року

© Мащенко О.М., 2016 рік

© ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2016 рік

Змістовий модуль 1. Організація екскурсійної діяльності

Тема 1. Організація діяльності з надання екскурсійних послуг

Тема 2. Методика та техніка проведення екскурсій

Завдання 1. Складіть бібліографію друкованих праць краєзнавчого змісту по Полтаві і Полтавщині як джерел інформації для підготовки екскурсій різноманітної тематики та організації пізнавальних подорожей.

Методичні вказівки

Слід скористатися фондами наукової бібліотеки Полтавського національного педагогічного університету. У систематичному каталозі потрібно опрацювати рубрику Краєзнавство. Також слід переглянути періодичні видання та записати дані про статті краєзнавчого змісту в них.

У читальному залі №1 такі продовжувані видання: **а) журнали:** *Народне мистецтво; Науковий світ; Екологія плюс; Міжнародний туризм; Квіти України, б) газети:* *Искусство – 1-ое сентября; Вечірня Полтава; Зоря Полтавщини; Полтавщина. Спорт.*

У читальному залі №2 такі продовжувані видання: **а) журнали:** *GEO Непознаний мир; Земля; Археологія; Березиня; Географія та основи економіки в школі; Географія; Музеї України; Народна творчість та етнографія; Памятки України: історія та культура; Пам'ять століть; Українознавство; Український географічний журнал; Азия и Африка сегодня; ВМУ. Сер.13. Востоковедение; ВМУ. Сер.8. История; Восток; География и экология в школе 21 века; Латинская Америка; Новая и новейшая история*
б) газети: *Історія України; Краєзнавство. Географія. Туризм; Географія.1-ое сентября.*

У читальному залі №4 такі продовжувані видання: **а) журнали:** *Українська культура; Полтавський регіон: на пульсі держави; Международная жизнь; Мандрівець; б) газети:* *Полтавська думка; Полтавський вісник.*

Ще одним обширним джерелом екскурсійної інформації є Полтавська обласна наукова бібліотека імені І.П.Котляревського. Окрім опрацювання відповідних рубрик систематичного каталога, слід звернутися до спеціалізованого залу краєзнавчої літератури.

Доцільно розподілити виконання цього завдання між усіма учасниками творчої групи по розробці нової екскурсії. Подається один колективний результат для кожної творчої групи із 5-8 осіб.

Форма контролю: комплект карточок бібліотечного зразка на цупкому папері з надрукованою інформацією про краєзнавчу літературу, а також електронна версія цієї ж інформації., надіслана на електронну адресу кафедри географії та краєзнавства ПНПУ. *Елена Гайдар* caf_geo@mail.ru

Завдання 2. Визначте тему екскурсії та її вид у різних класифікаціях

Методичні вказівки

Екскурсія розробляється творчою групою із 5-8 студентів із розподілом обов'язків згідно пунктів плану створення нової екскурсії та за підтемами проектованої екскурсії.

Визначте, якого виду екскурсію ви будете розробляти. Слід обрати види екскурсії за різними критеріями. *За складом учасників*: індивідуальні чи групові, для дорослих чи школярів та студентів. *За тривалістю*: короткотермінові чи тривалі. *За місцем проведення*: міські, заміські, музейні, виробничі, комплексні. *За засобом пересування*: пішохідні, транспортні. *За тематикою*: оглядові й тематичні.

Якщо ви обрали оглядову екскурсію, то доцільно розробляти її для невеликого населеного пункту або для однієї вулиці чи району міста. Якщо зупинилися на тематичному варіанті, то слід визначитися видом тематики:

історичні – краєзнавчі, археологічні, етнографічні, військово-історичні, біографічні;

виробничі: виробничо-історичні, виробничо-економічні, виробничо-технічні, професійно-орієнтовані;

літературні: літературно-біографічні, літературно-історичні, літературно-художні;

мистецтвознавчі: історико-театральні, історико-музичні, по народних та художніх промислах, у картинні галереї та виставкові зали.

архітектурно-містобудівні екскурсії: по будівлях населеного пункту або по окремо розміщених замках, фортецях тощо; по пам'ятниках архітектури певного періоду, по творчій спадщині одного архітектора; по плануванню та забудові міста; по сучасній архітектурі та забудові.

Базова література: 3; 5; 6; 7; 8.

Допоміжна література: 2; 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 54, 57, 63, 64; 65; 66; 67; 68.

Завдання 3. Розробіть екскурсію за обраною темою та видом

Після визначення теми та виду екскурсії слід приступити до її розробки згідно такого плану:

1. Відбір літератури і складання бібліографії.
2. Визначення інших джерел екскурсійного матеріалу.
3. Відбір і вивчення екскурсійних об'єктів. Складання карток об'єктів.
4. Визначення маршруту екскурсії.
5. Об'їзд або обхід маршруту.
6. Підготовка контрольного тексту екскурсії.
7. Комплектування "Портфеля ексурсовода".
8. Визначення методичних прийомів проведення екскурсії.
9. Визначення техніки ведення екскурсії.
10. Розробка технологічної карти екскурсії за типовою структурою

Доцільною буде екскурсія мінімальної тривалості, тобто 45 – хвилинна з показом 3-7 екскурсійних об'єктів на міській екскурсії та невеликої експозиції для музейної екскурсії.

Бібліографія літератури до теми екскурсії має включати меншу частину загальних джерел, наприклад, про історичний контекст, про архітектурні стилі, про види народних промислів, про види спорту, спортивне обладнання, про організаційні форми проведення спортивних змагань в Україні та світі тощо.

Місцеві джерела є головною основою для розробки екскурсії і за кількістю мають значно переважати тематичні джерела загальнонаукового характеру. Це зазвичай, краєзнавча література комплексного характеру про окремі населені

пункти або регіони України, з якої слід по частинах, а іноді й «по крупинках» вибрати відповідну до теми екскурсії інформацію. Такі ж вимоги діють для змісту екскурсії.

На практичному занятті № 3-4 творчі групи студентів представляють розроблену документацію (маршрут екскурсії, картки екскурсійних об'єктів, матеріали «портфеля екскурсовода», технологічну карту екскурсії).

На практичному занятті творчі групи студентів також представляють розроблені екскурсії або їх окремі підтеми у різній формі: безпосередньо в музеях чи музейних кімнатах, на реальних маршрутах міських екскурсій, у формі віртуальної екскурсії-презентації.

Базова література: 3; 5; 6; 7; 8.

Допоміжна література: 2; 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 54, 57, 63, 64; 65; 66; 67; 68.

Модуль 2. Організація туристичних подорожей

Тема 3. Склад та види турпродукту

Завдання 4. З'ясуйте та класифікуйте перелік послуг туристичних фірм.

Методичні вказівки

Слід опрацювати відомості про турагенції Полтави та Полтавщини в інтернет-ресурсах, де представлена інформація про турфірми та реклама їхніх послуг – тури. Наприклад:

- [Туристичне агентство "1000 доріг"](#) – різні пропозиції: від економ до VIP, екскурсії по Україні, послуги гіда-екскурсовода, транспортні послуги, бронювання готелів та розміщення, тури по популярним напрямкам, бронювання квитків, організація корпоративів тощо. Власний етнокультурний центр "Весела садиба".
- [Туристична фірма "Феєрія мандрів"](#) – туризм та відпочинок, екскурсійні тури, квитки, корпоративний туризм.
- [Туристичне агентство "Флока"](#) – усі напрямки відпочинку: гірсько-лижні курорти, екзотичні пляжі, SPA-туризм.
- [Турфірма "Курс на отдых"](#) – туристичні послуги.
- [Туристичне агентство "Шанс"](#) – гарячі тури щоденно, авіаквитки, шенген візи.
- [Туристичне агентство "Горизонт"](#) – екскурсії по Полтаві та області. Кваліфіковані екскурсоводи та перекладачі. Пасажирські перевезення.
- [Туристична фірма "Горячие туры"](#) – всі види туристичних послуг, відпочинок за кордоном та в Україні, візи, квитки, дешевий роумінг.
- [Туристична фірма "Континент"](#) – надання туристичних послуг.
- [Туристична агенція "SunnySky"](#) – туристичні послуги.
- [Турфірма "Orange"](#) – тури на будь-який смак.
- [Туристичне агентство "Всесвіт-Тур"](#) – відпочинок в Україні та за кордоном, прийом туристів у Полтаві, бронювання квитків та готелів.
- [Туристичне агентство "Листопад"](#) – туристичні послуги, пасажирські перевезення по Україні та за кордоном.
- [Туристичне агентство "Люкс-Тур"](#) – відпочинок за кордоном, Чорне та Азовське моря, екскурсійні тури, путівки в санаторії.

- [Туристичне агентство "Спектр"](#) – екскурсії та відпочинок в Україні та за кордоном.
- [Туристичне агентство "Ілона-Тур"](#) – відпочинок в Україні та за кордоном, санаторії.
- [Туристична агенція "Чарівний компас"](#) – туристичні послуги, авіаквитки, візи.
- [Туристичне агентство "Алмаз-Тур"](#)– прийом у Полтаві туристичних груп, подорожі по Україні, екскурсійні тури.
- [Туристичне агентство "Караван"](#) – туризм та відпочинок.
- [Туристичне агентство "Вавілон"](#)– відпочинок на морських курортах.
- [Туристичне агентство "Вокруг света"](#)– відпочинок в Україні та за кордоном.
- [Туристичне агентство "Багіра"](#) – відпочинок на курортах світу, екскурсійні тури по Україні.
- [Турфірма "Жемчужина"](#)– турпослуги, інформаційно-консультаційні послуги з візової підтримки, з виготовлення документів. Авіаквитки.
- [Турагентство "Сенегал"](#)– відродження активного відпочинку на Полтавщині.
- [Турагентство "Альянс-Тур"](#) – весь спектр туристичних послуг.
- [Туристична фірма "Аруна Люкс"](#) – офіційний представник компанії "Гамалія", тури та відпочинок в Європі, в Україні.
- [Туристичне агентство "Економ-Тур"](#) – весь спектр туристичних послуг.
- [Туристичне агентство "Джин"](#) – відпочинок за кордоном, екскурсійні тури по Європі, екзотичні тури.
- [Туристично-транспортне агентство "Пілігрим"](#)– туристична діяльність, перевезення.
- [Туристичне агентство "Весь світ"](#)– гарячі тури.
- [Туроператор "РАРА Авіс"](#) – внутрішній та в'їзний туризм, транспортні та пішохідні екскурсії, фототури, активний відпочинок.
- [Турагенція "Мадагаскар"](#) – відпочинок з комфортом.
- [Туристична фірма "NikoTravel"](#)– туристичні поїздки по Європі, оздоровчі тури, відпочинок в Україні та за кордоном.
- [Турагентство "Море турів"](#) – різноманітні подорожі та відпочинок по всьому світу, бронювання квитків та готелів.
- [Турагенція "Марабу"](#) – повний спектр туристичних послуг, відпочинок на будь-який смак і можливості.
- [Турфірма "Поїхали з нами"](#) – широкий вибір відпочинку від економ до VIP-класу, квитки, документи.
- [Туристична агенція "Соната"](#) – незабутній відпочинок у різних куточках світу.
- [Туристична агенція "Країна мрій"](#) – екскурсійні тури та путівки у всі куточки світу.
- [Туристична агенція "Караван подорожей"](#) – туристичні послуги.
- [Туристичне агентство "Travel Shop"](#) – гарячі тури, відпочинок на морі, також автобусні тури, лікувальні, дитячі, дитячі, екзотичні, гірсько-лижні тури.

- [Туристично-транспортне агентство "Алекс-Тур"](#) – екскурсії по Україні, тури по Європі.
- [Туристичне агентство "Фортуна-Тур"](#) – відпочинок на курортах України, закордонні тури.
- [Туристичне агентство "Водолей"](#) – повний перелік туристичних послуг.

вул. Чапаєва, 9

- [Агентство гарячих путівок "Глобал Турсервіс"](#) – гарні тури за прийнятними цінами.
- [Турагентство "Море турів"](#)– гарячі путівки, бронювання турів, квитків, готелів, отримання візи он-лайн.
- [Туристичне агентство "IVA tour"](#) – відпочинок на найкращих курортах та пляжах світу.
- [Туристичне агентство "ABCtour"](#) – романтичні вихідні, відпочинок біля моря, різноманітні тури, візи, закордонні паспорти.
- [Туристичне агентство "Лавка путешествий"](#) – послуги внутрішнього та закордонного туризму.
- [Туристичне агентство "Бонус-Тур"](#) – весь спектр туристичних послуг.
- [Туристичне агентство "Смайл"](#) – організація пляжного відпочинку в Україні.
- [Турагентство "TUI"](#)– багатопрофільний туроператор України.
- [Ательє подорожей "Время отдыхать"](#) – автобусні тури , оформлення віз, квитки, пляжні тури.
- [Туристичне агентство "Фламінго"](#) – відпочинок в Україні та Європі.
- ["Магазин гарячих путівок"](#) – тур на будь-який смак.
- [Туристична фірма "Христофор Колумб"](#)– повний спектр туристичних послуг.
- [Туристичне агентство "Відпочивай з нами"](#) – туристичні послуги.
- [Туристичне агентство "Terra"](#) – зимові тури, відпочинок на морі, квитки, святкові тури.
- [Турфірма "Парус"](#) – туристичні послуги.
- [Турфірма "Лагуна"](#) – туристичні послуги.
- [Турфірма "Екскурс-Тур"](#) – туристичні послуги.
- [Турфірма "Тур-авіа"](#) – туристичні послуги.
- [Турфірма "Бюро подорожей та екскурсій"](#) – туристичні послуги.
- [Турфірма "Євро-Тур"](#)– туристичні послуги.
- [Турфірма "Альма"](#) – туристичні послуги.
- [Турфірма "SEA"](#)– туристичні послуги.
- [Турфірма "StarСвіт"](#) – туристичні послуги.
- [Турфірма "Турсервіс"](#) – туристичні послуги.
- [Турфірма "Чарівні мандри"](#) – туристичні послуги.
- [Турфірма "Ліга-Тур"](#) – туристичні послуги.
- [Турфірма "В отпуск!"](#) – туристичні послуги.
- [Турфірма "Екзотік-Тур"](#) – туристичні послуги.
- [Турфірма "Круїз"](#) – туристичні послуги.
- [Турфірма "КурортБудСервіс"](#) – туристичні послуги.
- [Турфірма "Мир путешествий"](#) – туристичні послуги.

- [Турфірма "Панорама-Тур"](#) – туристичні послуги.
- [Турфірма "Спутник"](#) – туристичні послуги.
- [Турфірма "Империя путешествий"](#) – туристичні послуги.
- [Турфірма "Полтава-Тур"](#) – туристичні послуги.
- [Турфірма "Трінті-Тур"](#) – туристичні послуги.
- ["Лев-Таврія" Полтавський філіал](#) – туристичні послуги.
- [Туристична фірма "Кругозір"](#) – екскурсійні тури, лікування, відпочинок на морі, бізнес-тури, тематичні тури.
- [Туристичне агентство "Наталі-Тур"](#) – тури по Україні та Європі.

Можна звернутися до однієї чи двох турагенцій та зібрати інформацію й рекламні матеріали про види турів, що реалізують ці турфірми. Доцільно скористатися даними про ці турфірми з інтернет-ресурсів. Це на розсуд студента.

Традиційні та популярні тури часто мають власні назви образного характеру.

Приклад переліку турів однієї з турагенцій:

1. «Львівська симфонія». Жовква - Золочів – Олеськ - Підгірці.
2. «Літня казка». Львів-Варна (Болгарія) - Львів.
3. «Гречанка». Львів – Салоніки – п-ів. Халкідіки – Пієріс – ос. Тасос – ос. Закін'єр – Салоніки – Львів.
4. «Таїланд». Київ – Паттайя – Бангкок – Київ.
5. «Неймовірна Італія». Київ – Львів – Будапешт – Верона – Флоренція – Мілан – Венеція – Егер – Львів – Київ.
6. «TPG Weekend». Київ – Лондон – Київ.
7. «Балтійська весна». Київ – Рига – Стокгольм – Турку – Київ.
8. «Їдемо на Кубу». Київ – Гавана - Київ.
9. «Вікенд бажань». Львів – Закопане – Краків – Варшава – Київ.
10. «Улюблений дует». Львів – Будапешт – Відень – Валдіце – Прага – Карлові Вари – Маріанські Лазні – Кутна гора – Дрезден - Львів.

Після переліку турів слід вказати, яким видами турів за територіальною ознакою займається турфірма. Вказати кількість міжнародних; внутрішніх (у межах країни); регіональних та місцевих (в межах адміністративної області).

Базова література: 1, 2, 3, 4, 5, 6

Допоміжна література: 6, 20, 24, 25, 28, 29, 30, 31, 33,34, 36, 50, 53, 54, 56, 65, 66, 75.

Завдання 5. Систематизуйте комплекс турів однієї з турфірм за різними класифікаційними ознаками.

Методичні вказівки

Тури класифікують за такими ознаками: мотивація (мета), сезонність, термін подорожування, клас обслуговування, набір послуг, маршрут, види транспорту.

Приклади класифікації турів однієї з турфірм за різними ознаками.

1. «Львівська симфонія». Жовква- Золочів – Олеськ - Підгірці.
Замковий, постійний, груповий, організований, внутрішній.

2. «Літня казка». Львів-Варна (Болгарія)-Львів.
Курортний, оздоровчий, пляжний, екскурсійний, організований, індивідуальний або сімейний, сезонний, міжнародний, виїзний.
3. «Гречанка». Львів – Салоніки - п-ів. Халкідіки – Пієріс – ос. Тасос – ос. Закін'єр – Салоніки – Львів.
Пляжний, екскурсійний, курортно-оздоровчий, авіаційний, організований, груповий, постійний, міжнародний.
4. «Таїланд». Київ – Паттайя – Бангкок – Київ.
Пляжний, екскурсійний, оздоровчий, авіаційний, організований, груповий, сезонний, міжнародний.
5. «Неймовірна Італія». Київ – Львів – Будапешт – Верона – Флоренція – Мілан – Венеція – Егер – Львів – Київ.
Автобусний, екскурсійний, пізнавальний, організований, міжнародний, виїзний, постійний, груповий.
6. «TPG Weekend». Київ – Лондон – Київ.
Екскурсійний, пізнавальний, науковий, організований, авіаційний, груповий, постійний, міжнародний, виїзний.
7. «Балтійська весна». Київ – Рига – Стокгольм – Турку – Київ.
Екскурсійний, пізнавальний, музейний, автобусний, круїзний, організований, груповий, міжнародний, виїзний.
8. «Їдемо на Кубу». Київ – Гавана - Київ.
Пляжний, морський, курортний, постійний, організований, індивідуальний, сімейний, міжнародний.
9. «Вікенд бажань». Львів – Закопане – Краків – Варшава – Київ.
Екскурсійний, оздоровчий, архітектурний, пізнавальний, організований, груповий, міжнародний, автобусний.
10. «Улюблений дуєт». Львів – Будапешт – Відень – Валдіце – Прага – Карлові Вари – Маріанські Лазні – Кутна гора – Дрезден - Львів.
Автобусний, екскурсійний, пізнавальний, оздоровчий, гастрономічний, організований, груповий, міжнародний.

Базова література: 1, 2, 3, 4, 5, 6

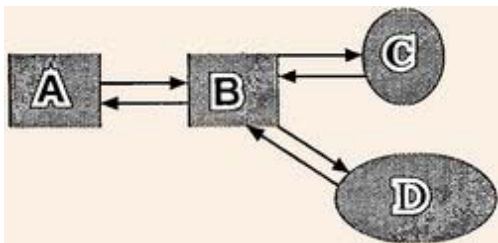
Допоміжна література: 1, 2, 3, 15, 19, 20, 23, 24, 28. 29, 30, 31, 61

Тема 4. Організація надання різних видів послуг туристам

Завдання 6. Складіть схему туристичного маршруту

Методичні вказівки

- Оберіть вид туру за темою: курортно-лікувальний, рекреаційний (відпочинковий), культурно-пізнавальний, спортивний, діловий, науковий, конгресний, релігійний, етнічний, екологічний, екстремальний, інші.
- Визначте вид туру за масштабом (за територіальною приуроченістю): міжнародний, внутрішній, регіональний, місцевий.
- Оберіть термін подорожування: короткостроковий, середньостроковий, довгостроковий. Рекомендовано тривалість 5-7 днів.
- З'ясуйте вид туру за рухомістю. Рухомі (маршрутно-транспортні) передбачають інтенсивне пересування з максимально можливим охопленням об'єктів показу. Стаціонарні (маршрутно-стаціонарні) передбачають більш спокійний відпочинок з обмеженими виїздами.

A - місце постійного проживання туриста; B - місце відпочинку;
C і D - екскурсійні пункти, які відвідуються під час відпочинку

Мал. 3. Схема маршрутно-стаціонарного туру.

Здебільшого маршрутно-стаціонарну форму мають рекреаційні тури з метою відпочинку в певному місці або курортно-лікувальні тури, коли рухомість обмежена режимом лікування. Вибір схеми маршрутно-транспортного туру передбачає динамічні форми проведення дозвілля і більше підходить для пізнавальних, молодіжних програм.

Методика розробки туру

Розробка туру включає такі етапи: вибір пунктів маршруту, ієрархізація цих пунктів, вибір пунктів початку та закінчення маршруту, після чого провадиться розробка схеми маршруту та його оптимізація.

1. Вибір пунктів маршруту. Згідно обраних теми, територіальної приуроченості та тривалості туру слід визначити орієнтовний *перелік пунктів відвідування* у певному регіоні. Критерієм відбору є атрактивність (мальовничість, популярність, унікальність) об'єктів показу для задоволення мети подорожі, можливість забезпечити різноманітність програми перебування в даному населеному пункті, його транспортна доступність та забезпеченість послугами гостинності (насамперед, проживання).

Для такого відбору слід скористатися краєзнавчою літературою по Україні та Полтавщині для внутрішніх, регіональних та місцевих турів. Розробки міжнародних турів слід проводити за країнознавчими джерелами.

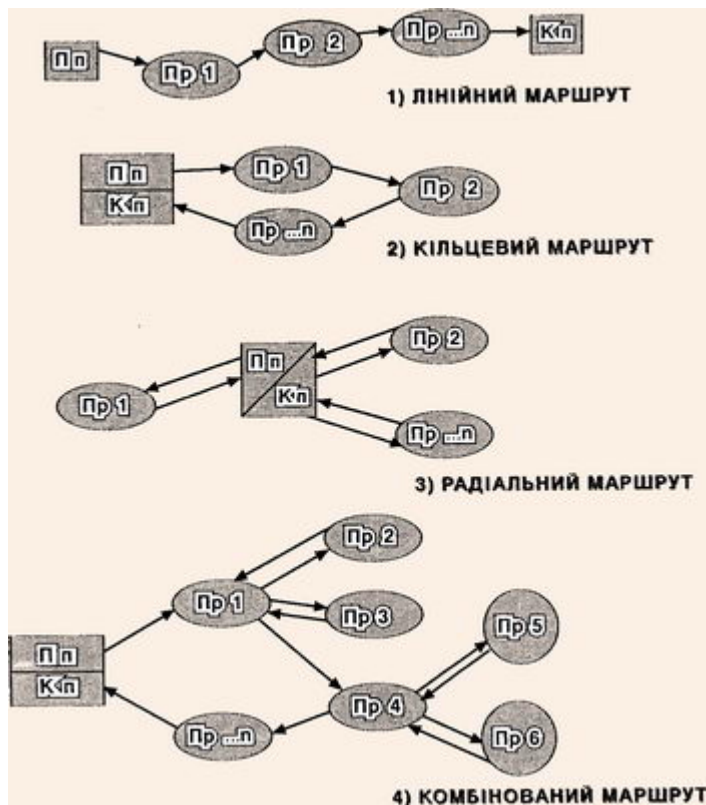
2. Ієрархізація пунктів маршруту провадиться за вказаними вище (пункт 1) критеріями. Основна увага повинна бути звернута на клас гостинності та транспортну доступність обраних пунктів маршруту. Метою даного етапу є диференціація пунктів маршруту відповідно до мети подорожі з виділенням *пунктів дислокації* (постійної ночівлі) з тривалим програмним забезпеченням та екскурсійних пунктів.

3. Вибір початкового та кінцевого пунктів маршруту здійснюється за показником транспортної доступності, тобто зв'язності з місцем постійного проживання потенційних туристів (зоною дії туроператора), взаємозамінності видів транспорту, типу транспортних засобів.

4. Розробка схеми маршруту. Схема маршруту залежить від обраної форми. Маршрут - це напрямок (траєкторія) переміщення туриста. За формою маршрути підрозділяють на такі види:

- *лінійні* – маршрути з відвідуванням одного або декількох пунктів (окрім початкового), що знаходяться на трасі, тобто початок і закінчення маршруту відбуваються в різних пунктах;
- *радіальні* – маршрути, під час яких туристи постійно перебувають в одному пункті, реалізуючи програму поїздок і екскурсій в інших пунктах і повертаючись назад;

– *кільцеві* – маршрути, що починаються і закінчуються в одному пункті;
 – *комбіновані*, що поєднують елементи лінійних, радіальних та кільцевих форм (мал. 5).

Умовні позначення: Пп - початковий пункт маршруту;
 Пр - проміжний пункт з порядковим номером 1,2,...n;
 Кп - кінцевий пункт маршруту; —→ напрямок руху

Мал.5. Схеми маршрутів

Найпоширенішим випадком при розробці схеми маршруту є варіант, коли за обмежений термін при мінімізації витрат часу на переміщення між основними пунктами маршруту бажано забезпечити максимально можливу інформативність подорожі, тобто охопити якнайбільше об'єктів показу задля задоволення пізнавальної мети. Такий варіант отримав назву "задача комівояжера". Основними пунктами дислокації (розміщення) обирають ті, що мають пряму транспортну доступність з найбільшою кількістю місцевих населених пунктів. Дуже важливим критерієм є наявність міжнародного аеропорту.

5. Оптимізація маршруту полягає у встановленні низки обмежень. Обмеження визначаються перш за все параметрами споживачів – туристів (вік, життєвий цикл сім'ї, стиль та рівень життя тощо). Часові обмеження стосуються сезонності та терміну подорожі. Економічні обмеження виходять з умов функціонування ринку (кон'юнктура ринку, стан конкурентного середовища, цінова політика тощо).

Основним обмеженням на початковому етапі розробки туру є обмеження в часі та засобах по забезпеченню комфортності подорожування. Саме часові обмеження визначають вибір транспортних засобів та їх тип під час проходження маршруту. Вибір транспортного засобу слід розглядати як

введення певних обмежень в організаційні параметри туру (кількість туристів в групі і відповідно вибір форми туру впливають на його організацію та вартість). Види транспорту та типи транспортних засобів дуже різняться за своїми характеристиками. При виборі засобів пересування керуються відстанню, а при виборі типу транспортного засобу - його комфортністю (швидкість, місткість, зручності). В пасажирських перевезеннях на далекі відстані домінує повітряний транспорт. За останні 15 років частка туристів в міжнародних повітряних пасажироперевезеннях зростає більш ніж удвічі (з 30 до 70%). В перевезеннях на короткі відстані найбільшою популярністю користується автомобільний транспорт, що стимулюється як зростаючою автомобілізацією населення, так і технологічними змінами в автомобілебудуванні в бік збільшення швидкості та комфортності та зменшення енергомісткості. Так, обсяг автобусних пасажироперевезень за останні 20 років збільшився майже вдвічі. У внутрішньоконтинентальних перевезеннях пасажирів автомобільний транспорт переважив залізничний.

6. Організаційно-технічні заходи з забезпечення туру.

На цьому етапі визначається клас обслуговування. Послуги харчування поділяють за обсягом та формою обслуговування. За обсягом розрізняють: повний пансіон (РВ), представлений щонайменше триразовим харчуванням, напівпансіон (НВ), що передбачає дворазове харчування за варіантами "сніданок-вечеря" або "сніданок-обід"; тільки сніданок (ВВ). За формою обслуговування розрізняють: обслуговування на умовах "А ля карт" - вільний вибір страв за меню ресторана; "Табльдот" - обслуговування за єдиним для всіх туристів меню, без права вибору страв; "Шведський стіл" - обслуговування за принципом самообслуговування з вільним вибором страв, що виставлені на загальному столі.

Залежно від умов надання основних та додаткових послуг під час подорожування розрізняють такі **класи туристичного обслуговування**:

- V.I.P. - гості, що приймаються з особливою увагою. Цей клас обслуговування передбачає 1-2-місне розміщення и 2-3 кімнатних номерах категорії "люкс-апартамент" (або в однокімнатних залежно від умов туру) в готелях класу 3*-5* з харчуванням за умовами "а ля карт" з повним пансіоном; зустріч-проводи автотранспортом з підноскою багажу в необмеженій кількості та обслуговування автотранспортом не менше 24 год. за добу в супроводі гіда;
- люкс-апартамент - розміщення в номері категорії "люкс-апартамент" в готелях класу 3*-5* за різних умов харчування в ресторанах категорії "люкс" та "вища"; зустріч-проводи на автотранспорті з підноскою необмеженої кількості багажу;
- люкс - одно-двомісне розміщення в 1,5-2 кімнатному номері категорії "люкс" та "напівлюкс" в готелях класу 3*-5*; харчування в ресторанах категорії "люкс" та "вища" за різних умов; зустріч-проводи на автотранспорті з підноскою багажу згідно умов обслуговування;
- перший клас - одно-двомісне розміщення в номерах з усіма зручностями, харчування в ресторані або кафе вищої або першої категорії на умовах угоди, зустріч-проводи на автотранспорті з підноскою багажу згідно умов угоди;
- туристичний клас - різне (від двох до чотирьох осіб) розміщення в номерах з обмеженим набором зручностей, харчування в ресторані або кафе першої категорії на умовах туру; зустріч-проводи та підноска багажу за домовленістю;

- шкільний (здешевлений) клас - дво-чотиримісне розміщення в номерах з обмеженим набором зручностей в готелях 1*-3* класу або в інших закладах розміщення, харчування можливе в кафе першої пониженої категорії чи у їдальні другої категорії, зустріч-проводи;
- кемпінг - розміщення залежно від умов угоди: від надання будиночку з усіма зручностями, бунгало, намета до місця під власний намет.

Приклад розробки схеми маршруту

Тип маршруту – радіальний (без врахування точки старту – Львів)

Початковий пункт – Львів, Україна

Кінцевий пункт туру – Відень, Чехія

Кінцевий пункт маршруту - Львів

Пункти ночівлі: Прага

Тур побудований таким чином, що у ньому існує тільки одна точка ночівлі. Це є Прага. Так як від Праги до інших точок маршруту відстань не є великою, це дозволяє швидко приїжджати у нове місто (наприклад Прага – Відень) проводити там екскурсії та повертатися назад на ночівлю в готель у Прагу.

Базова література: 1, 2, 3, 4, 5, 6

Допоміжна література: 1, 2, 3, 6, 14, 15, 16, 17, 19, 20,21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 38, 39, 40, 41,42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68.

Завдання 6. На основі вибраного маршруту скласти програму туристичної подорожі, розписану за пунктами відвідування.

Методичні вказівки

Для кожного пункту слід розписати екскурсії, відвідування музеїв, спортивних закладів та змагань, концертів, театрів, вільний час для шопінгу та інших потреб.

До програми слід додати презентацію з наочним рядом (зображеннями) об'єктів, запланованих для відвідування.

Базова література: 1, 2, 3, 4, 5, 6

Допоміжна література: 1, 2, 3, 6, 14, 15, 16, 17, 19, 20,21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 38, 39, 40, 41,42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68.

Базова література

- 1.Організація туризму: підручник / І.М. Писаревський,С.О. Погасій, М.М. Покоłodна та ін.; за ред. І.М. Писаревського. – Х.: ХНАМГ, 2008. – 541 с
- 2.Любіцева О.О. Методика розробки турів: Навч. посібник / О.О. Любіцева.-К.: Альтерпрес, 2008. - 328 с.
- 3.Галасюк С.С. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності навч. посіб. / С. С. Галасюк, С. Г. Нездоймінов – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 178 с.
- 4.Менеджмент туристичної індустрії : Навч. посіб. для студ. вузів / І. М. Школа, Т. М. Ореховська, І. Д. Козьменко [та ін.]; За ред.І.М.Школи. – Чернівці : Книги-XXI, 2003. – 596 с.
- 5.Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні : Навч. посіб.для студ. вузів / В.Ф.Кифяк. – Чернівці : Книги-XXI, 2003. – 300 с.

6. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні : Навч. посіб. для студ. вузів / В. Ф. Кифяк. – Чернівці : Зелена Буковина, 2003. – 312 с.
7. Нездоймінов С.Г. Організація екскурсійних послуг: навчально-методичний посібник // С.Г. Нездоймінов. – Одеса: Астропринт, 2011.- 216 с.
8. Екскурсознавство. Організація екскурсійних послуг // Уклад.: М.М. Поколюдна. – Х.: ХНАМГ, 2007. – 80 с.

Допоміжна література:

1. Фастовець О.О. Організація транспортних подорожей і перевезень туристів: Навч. посібник.-К.: Вид-во ФПУ, 2007.- 233 с.
2. Масляк П.О. Рекреаційна географія: навч.посіб. / П.О.Масляк.- К.: Знання, 2008.- 343 с.
3. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія: навч. посіб./ Н.В.Фоменко.- Центр навч. літератури, 2007.- 312 с.
4. Полтава. Історичний нарис /гол.ред. В.О.Пашенко.- Полтава:Полтавський літератор, 1999. - 280 с.
5. Лебединський О.В. Полтава вчора и сьогодні: Ілюстрований путівник /О.В.Лебединський. – Полтава: ФОП Рибалко, 2012 - 166 с.
6. Літературні музеї. - Полтава: АСМІ, 2006. – 404 с.
7. Полтава і полтавці. Короткий історичний нарис вулицями старого міста і сьогодення / М.П.Коломієць,- Полтава:Полт. літератор, 2004. -32 с.
8. Чепіль О. Вулицями старої Полтави: науково-популярні нариси /О.Чепіль. - Полтава: тов.РІК, 2010. – 152 с.
9. Иконников М. Город под крыльями орла. Исторические достопримечательности Полтавы / М.Иконников. – Полтава: Дивосвіт, 2009. - 44 с.
10. Волосков В.Ф. Полтава. 100 памятных мест. Путеводитель / В.Ф.Волосков. - Харьков: Прапор, 1987.- 185 с.
11. Остроушко Л.М. Полтава. Путівник /Л.М.Остроушко. - Харьков: Прапор, 1977. - 87 с.
12. Остроушко Л.М. Полтава. Путеводитель /Л.М.Остроушко. - Харьков: Прапор,1980. - 99 с.
13. Волосков В. Координати часу. Краєзнавчі етюди Полтавського краю / В.Волосков.- Полтава: Дивосвіт, 2010. – 284 с.
14. Полтавщина туристична. Путівник /гол.ред. Н.Е.Гонтарюк. – Полтава: АСМІ, 2012.- 396 с.
15. Мальська М.П. Туристичне країнознавство Європи. Навч. посібник . для студентів вищих навч. закладів / Марта Пилипівна Мальська. – Львів: Центр учб. літератури, 2010. - 224 с.
16. Дяченко С.Л. , Губарь В.М. Сницарство як мистецтво предметного наповнення середовища сакральних впоруд // Екологія плюс. -2016. - №1.-С.32-35.
17. Лазебник Т. Магічний квітковий оберіг (столична виставка квітів) // Квіти України.-201.- № 6. – С.29-31.
18. Панченко В. Міська геральдика Полтавщини // Науковий світ.-2011.- №12.-С.22-23.

19. Александрова А. Ю. Международный туризм: учеб. для студ. вузов, обучающихся по спец. "География" / А. Ю. Александрова. – М. : Аспект Пресс, 2002. – 470 с.
20. Рутинський М. Й. Географія туризму України : Навч.- метод. посіб. / М. Й. Рутинський ; Львівський нац. ун- т ім. І.Франка. – 2- е вид., перероб. і допов. – К. : Центр навч. л- ри, 2004. – 160 с.
21. Іваніна О. О. Аудит туристичної діяльності : Навч. посібник для вузів / О. О. Іваніна ; Донецький ін-т туристичного бізнесу. – К : ЦУЛ, 2005. – 256 с.
22. Курилова В. И. Туризм : Учеб. пособие для пед. ин-тов. / В. И. Курилова. – М. : Просвещение, 1988. – 222 с.
23. Менеджмент туризма : туризм как вид деятельности: учеб. для студ. вузов туристического проф. / Рос. междунар. акад. туризма; Ред. В.А.Квартальнов. – М. : Финансы и статистика, 2002.
24. Зорин И. В. Энциклопедия туризма : Справочник / И. В. Зорин, В. А. Квартальнов. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 368 с.
25. Рутинський М. Й. Зелений туризм / М. Й. Рутинський, Ю. В. Зінько. – К. : Знання, 2008. – 271 с.
26. Международный туризм : правовые акты / сост.Н.И. Волошин; Рос. междунар. акад. туризма. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 400 с.
27. Драпушко Р. Г. Туристичний потенціал України: стан. проблеми та перспективи розвитку / Р. Г. Драпушко. – К. : Ін-т законодавчих передбачень і правової експертизи, 2007. – 150 с.
28. Петринка Л. В. Географія туризму Ч. 1 / Людмила Василівна Петринка. – Х. : Основа, 2011. – 95 с. – (Б-ка журн. "Географія" ; Вип. 5 (89)).
29. Петринка Л. В. Географія туризму. Ч. 2 / Людмила Василівна Петринка. – Х. : Основа, 2011. – 96 с. – (Б-ка журн. "Географія" ; Вип. 6 (90)).
30. Перспективи розвитку туризму в Україні як виду екологічних послуг. – К. : Аспект-Поліграф, 2013. – 24 с. – (Б-ка Всеукр. еколог. ліги. Сер. "Стан навколишнього середов." березень, 2013 ; № 3).
31. Парфіненко А. Ю. Туристичне країнознавство : підручник / Анатолій Юрійович Парфіненко, Вадим Ігоревич Сідоров, Ольга Олександрівна Любіцева. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Знання, 2015. – 552 с.
32. Львівщина туристська : путівник. – Львів : Каменяр, 1986. – 120 с.
33. Жук В. Н. Пам'ятники і меморіальні дошки Полтави : Нариси / В. Н. Жук, Н. Є. Кундіренко. – Х. : Прапор, 1978. – 102 с.
34. Ігнаткін І. О. Полтава : Історико-архітектурний нарис / І. О. Ігнаткін, Л. С. Вайнгорт. – К. : Будівельник, 1966. – 103 с.
35. Кобиляшна Є. В. Здобутки Полтавського художнього музею (Галерея мистецтв) імені Миколи Ярошенка за 2011 рік / Є. В. Кобиляшна // Край. – 2012. – № 1 (93). – С. 4–6.
36. Ханко В. Історія і колекції Полтавського художнього музею / В. Ханко // Образотворче мистецтво. – 2014. – № 2. – С. 34–39.
37. Скобельський В. Як "заманити" туриста в полтавську глибинку / В. Скобельський // Голос України. – 2007. – №56. – С. 9.
38. Мельникова І. Пам'ятки археології Полтавщини як туристичний об'єкт / І. Мельникова // Полтавський краєзнавчий музей. Маловідомі сторінки

- історії, музеєзнавство, охорона пам'яток : Зб. наук. ст. 2004 р.. Маловідомі стор. іс., музеєзнавство, охорона пам'яток / Упр. культ. Полтав. облдержадмін.; Полтав. краєзнавч. музей. – Полтава, 2005. – С. 535–551.
39. Оболенська Н. Українська класика. Полтавщина / Н. Оболенська // Міжнародний туризм. – 2007. – №5. – С. 122–126.
 40. Кучеренко Л. Оржиччина - екологічна перлина Полтавщини / Л. Кучеренко // Полтавська думка. – 2007. – №44. – С. 1, 4.
 41. Бейдик О. Ресурси світового туризму: поняття, класифікація, картографування / О. Бейдик // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2008. – №12. – С.6–12.
 42. Кохан В. Було колись неприступне городище / В. Кохан // Полтавська думка. – 2007. – №16. – С. 7. (про Опішне)
 43. Габчак Н. Сільський зелений туризм на Закарпатті / Н. Габчак // Географія та основи економіки в школі. – 2007. – №6. – С.39–41.
 44. Гетьман В. І. Екотуризм на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду [Текст] / В. І. Гетьман // Український географічний журнал. – 2007. – №4. – С.48–52.
 45. Швець М. Замки, палаци і фортеці України / М. Швець // Географія та основи економіки в школі. – 2008. – №1. – С.38–39. – №3.- С.52-53., №5. - С.54-55., №6.- С.54-55., №7-8. - С.60-63; №10.-С.50-51., №11-12. - С.56-60.
 46. Демешко В. Палеонтологія в сучасному туризмі / В. Демешко // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2008. – №20. – С.2–6.
 47. Можливості екологічного туризму на Словечансько-Овруцькому кряжі / Гарій Корбут, Андрій Вискушенко, Михайл Памірській [та ін.] // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2009. – №12. – С.7–10.
 48. Юлія А. Екстремальний та пригодницький туризм / Ю.Андрєєва , О. Лукіна // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2010. – № 4. – С. 3–10.
 49. Пендерецький О. В. Промисловий туризм в Україні : перспективи розвитку / О. В. Пендерецький // Український географічний журнал. – 2010. – № 3. – С. 48–51.
 50. Пархоменко В. Підсумки розвитку туризму на Полтавщині у 2010 році / В. Пархоменко, Л. Оніщук // Край. – 2011. – № 1 (81). – С. 5–7.
 51. Божук Т. Розвиток релігійного туризму : різновиди, функції, пріоритети / Т. Божук // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2011. – № 16. – С. 3–6.
 52. Гетьман В. Печери природно-заповідного фонду, їх використання (екотуризм, оздоровлення, печерні монастирі) / В. Гетьман // Географія та основи економіки в школі. – 2011. – № 7-8. – С. 38–42.
 53. Грушина Т. П. География экологического туризма Италии / Т. П. Грушина, М. С. Соловьев // География и экология в школе XXI века. – 2011. – № 9. – С. 25–33.
 54. Оніщук Л. М. Розвиток різних видів туризму на Полтавщині / Л. М. Оніщук, Я. С. Кольчик // Край. – 2011. – № 12 (92). – С. 4–5.
 55. Никифорова А. Ю. Генезис и развитие олимпийского туризма / А. Ю. Никифорова // Теория и практика физической культуры. – 2012. – № 4. – С. 100–104.

56. Терлецький В. К. Світовий досвід інноваційних форм екотуризму на порушених ландшафтах / В. К. Терлецький, А. Б. Філіпенко // Екологічний вісник. – 2012. – № 1. – С. 28–29.
57. Шадчнєв В. Полтавщина - гостинна і приваблива / В. Шадчнєв, Л. Оніщук // Зоря Полтавщини. – 2012. – № 167. – С. 1.
58. Білецька Г. А. Розвиток екологічного туризму як шлях оптимізації рекреаційного використання території Національного природного парку "Подільські Товтри" / Г. А. Білецька // Екологічний вісник. – 2012. – № 5. – С. 33–34.
59. Федорова И. Л. Культурный туризм как вид туристской деятельности / И. Л. Федорова // Науковий вісник Волинського національного університету імені Л.Українки. Серія : Географічні науки. – 2011. – № 18. – С. 136–141.
60. На замітку споживачам туристичних послуг // Економіка в школах України. – 2013. – № 2. – С. 19–22.
61. Сасін М. Феномен ХХ століття / М. Сасін, С. Гринько // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2013. – № 22. – Вкладка (про види та форми туризму)
62. Оніщенко Л. Від Майну до Альп: романтичними туристськими шляхами Німеччини / Л. Оніщенко // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2015. – січ. (№ 2). – Вкладка.
63. Логвиненко О. Тенденції та перспективи розвитку рекреаційних систем малих міст Полтавщини на основі закономірностей сучасного туризму / О. Логвиненко // Полтава: Архітектура. Історія. Мистецтво : матеріали ІІІ Всеукраїнської наукової конференції "Вайнгортівські читання", грудень 2009 р. / ред. В. Трегубов ; Полтав. регіональне від-ня Всеукр. Фонду відтворення видатних пам'яток іст.- архітект. спадщ. імені Олесея Гончара. – Полтава, 2009. – С. 45–50.
64. Примак А. І. Географічні об'єкти для розвитку зеленого туризму на території НПП "Пирятинський" / А. І. Примак, І. М. Міщенко // Пирятинські екологічні читання : матеріали Всеукр. еколог. наук.-практ. конф. (Пирятин, 11 трав. 2012 р.) / наук. ред. Н. О. Стецюк ; Пирятин. райрада, Пирятин. сектор охорони навколишнього природного середовища, Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Пирятин, 2012. – С. 90–94.
65. Уварова Г. Ш. Туристичні країни світу. Європа / Г. Ш. Уварова // Географія та економіка в рідній школі. – 2015. – № 12. – С. 38–45.
66. Коржик С. А. Хмельниччина туристична / С. А. Коржик // Географія та економіка в рідній школі. – 2016. – № 2. – С. 37–41.
67. Руско Н. Розвиток релігійного туризму на Івано-Франківщині / Н. Руско, С. Відливана // Історія релігій в Україні : наук. щорічник 2015 рік / упоряд.: О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич ; Ін-т релігієзнавства-Філія Львів. музею іст. релігії, Львів. від-ня ін-ту укр. археографії та джерелознавства імені М. Грушевського НАН України. – Львів, 2015. – Кн. ІІ. – С. 518–524.
68. Бабарицька В., Короткова А., Малиновська О. Екскурсознавство і музеєзнавство: Навчальний посібник.-К.: Альтерпрес, 2007.-464 с.

Критерії оцінювання письмового виконання завдань самостійної роботи

За письмове оформлення кожного завдання самостійної роботи можна одержати від 0 до 12 балів. *0 балів* – відсутність виконаної роботи; *1-2 бали* – виконання окремих невеликих елементів роботи з помилками; *3-5 бали* – виконання третини обсягу робіт із незначними помилками; *6-8 балів* – виконання половини передбачених завдань без помилок або більше половини запланованих завдань із істотними помилками; *9-12 балів* – повне та правильне виконання усіх завдань, наявні деякі неістотні помилки або не виконані деякі невеликі елементи завдання.